

- kommunfullmäktige
kommunstyrelsen
övriga nämnder
förvaltning

Plan för friluftsliv 2018-2023

Fastställt av kommunfullmäktige 2018-04-26 § 89

Foto: Klas Balkhed

Plan för friluftsliv

2018-2023

JÖNKÖPINGS
KOMMUN

Förord

Jönköpings kommun vill med den här planen för friluftsliv fastställa kommunens centrala vilja med friluftslivsarbetet under de närmsta fem åren. Planen ska gälla över kommande mandatperioden (2018-2023).

Friluftsliv är en kostnadseffektiv satsning, med relativt små medel kan samhällsnyttan bli stor genom att insatserna når alla kommunens invånare oavsett ålder, kön, etnicitet eller bakgrund. Få aktiviteter har sådan bredd och få arenor har öppet dygnet runt, årets alla dagar. Dessutom genererar naturen god folkhälsa både psykiskt och fysiskt, med eller utan ansträngning. En investering i friluftslivet kan även ge ekonomisk tillväxt och sysselsättning i form av nya naturturismföretags etablering i området, ökad besöksnäring, ökad inflyttning till kommunen och ökad möjlighet till nationella och internationella event där naturen är arenan.

Jönköpings kommuns ”Plan för friluftsliv 2018-2023” ska vara ett styrdokument för kommunens samtliga nämnder, förvaltningar och bolag. Idag finns ett internt friluftsråd (tjänstemän) som fungerar som ett nav i dessa frågor. Intentionen med det rådet är att gynna ett synkroniserat och effektiviserat arbetssätt.

Ekonomiska resurser medger genomförandet av Plan för friluftsliv 2018-2023 och hanteras i kommunens årliga budgetprocess (VIP processen).

Innehållsförteckning

Förord	1
Innehållsförteckning	2
Sammanfattning	3
<u>Del I: Bakgrund</u>	6
<u>Del II: Planen</u>	16
Fokus på 6 av de 10 friluftspolitiska målen	17
1 Tillgänglig natur för alla	18
6 Starkt engagemang och samverkan	20
4 Allemansrätten.....	21
6 Attraktiv tätortsnära natur	22
8 Ett rikt friluftsliv i skolan	25
9 Friluftsliv för god folkhälsa	27
Drift och underhåll	29
Ekonomi	30
<u>Del III: Omvärldsbevakning</u>	33
FN:s Globala mål.....	34
Regeringen delegerar	35
Naturvårdsverket och länsstyrelsen.....	35
Region Jönköpings län	36
Referenslista	38
Bilaga 1	39
Andra styrdokument	39
Externa styrdokument;.....	42
Bilaga 2	43
Bilaga 3	44
Ordlista	44

Sammanfattning

Friluftsliv är en aktivitet för alla, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, etnicitet eller bakgrund och i stort sett ägnar sig alla svenskar åt någon form av friluftsliv. Få aktiviteter når en sådan bredd. Naturen skall vara en tryggt och tillgängligt plats. Naturen är en genusneutral plats där ingen diskriminering ska få utrymme. Ambitionen är att få personer som inte är ute i naturen i att vara det.

Föreningslivet driver och sköter många friluftsanordningar och anläggningar som finns i Jönköpings kommun. För att lyckas med genomförandet av planen krävs ekonomiska incitament och ett nära samarbete med föreningslivet/civilsamhället.

Jönköpings kommuns syn på friluftslivet innebär ett brett synsätt där olika delar är en förutsättning och understödjer varandra. Det vill säga folkhälsa, miljöengagemang, integration, entreprenörskap, samhällsplanering, utomhuspedagogik och en innehållsrik och aktiv fritid hör ihop. Planen är uppdelad i tre delar. En bakgrunds del som ger en nulägesanalys, själva planen med tydlig målsättning under varje fokusområde, åtgärder och positiva effekter och slutligen en kort omvärlds- och trend spaning.

Kommunen har en nyckelroll för att skapa goda förutsättningar för friluftsliv. Dels för kommuninvånarna på ett individuellt plan men även för olika aktörer så som ideella föreningar, entreprenörer och civilsamhället i stort. Kommunens uppdrag är att sänka trösklarna för att fler skall kunna vara ute i naturen och att ge dem en upplevelse värd att återvända till.

Friluftsliv är ofta retoriskt en viktig del i marknadsföringen av en kommun eller region men när det kommer till faktiska avvägningar mot andra intressen blir det ofta svårare. Det här dokumentet, tillsammans med andra omnämnda styrdokument ([se bilaga 1](#)) och den ekosystemkartläggningen, som nu görs, avser underlätta beslut om vilka markområden som är viktiga att bevara för rekreation och friluftsliv och vilka åtgärder som genererar störst nytta för Jönköpings kommun under de kommande åren.

Inom kommunen finns Biosfärområde Östra Vätterbranterna vars yta utgör ungefär hälften av kommunens land- och vattenyta.

Ett genomtänkt friluftslivsarbete bidrar till en attraktiv kommun att leva, verka och bo i. En plats värd att besöka. Jönköpings kommun har fantastiska förutsättningar för ett rikt

friluftsliv för alla. Här finns stadsnära sjöar, ett kuperat landskap, rik kulturhistoria, stadsnära naturreservat och en dramatisk natur med många möjligheter till friluftsupplevelser.

Jönköpings kommun har avancerat från 45:e plats (2013) till 3:e (2016) när Naturvårdsverket i samarbete med Svenskt Friluftsliv och Sveriges Fritids- och Kulturchefsforening, rankar årets bästa friluftskommun.

Jönköpings kommun är bra på att samverka. En annan anledning till att kommunen klättrat på rankinglistan, är att ”naturturism” tydligare finns med i kommunens styrdokument och framförallt som ett tydligt uppdrag till Destination Jönköping AB, som ingår som part i frilufträdet. Utöver det finns en politisk lyhördhet och vilja att arbeta med frågan men det krävs att den viljan backas upp med ekonomiska incitament.

Nyttan med det här dokumentet (Plan för friluftsliv 2018-2023) är;

- att visa på kommunens nuläge
- att visa dess utvecklingspotential
- att redovisa politiska ställningstaganden kopplat till friluftsliv
- att bidra med en omvärldsanalys

Planen skall visa kommunens samlade viljeinriktning, dess ambitioner, åtgärder och utvecklingsbehov. I den här planen kopplas reella åtgärder till sex av de tio friluftspolitiska målen. Detaljerade handlingsplaner tas fram av frilufträdet.

1. Tillgänglig natur för alla
3. Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet
4. Allemansrätten
6. Attraktiv tätortsnära natur
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa

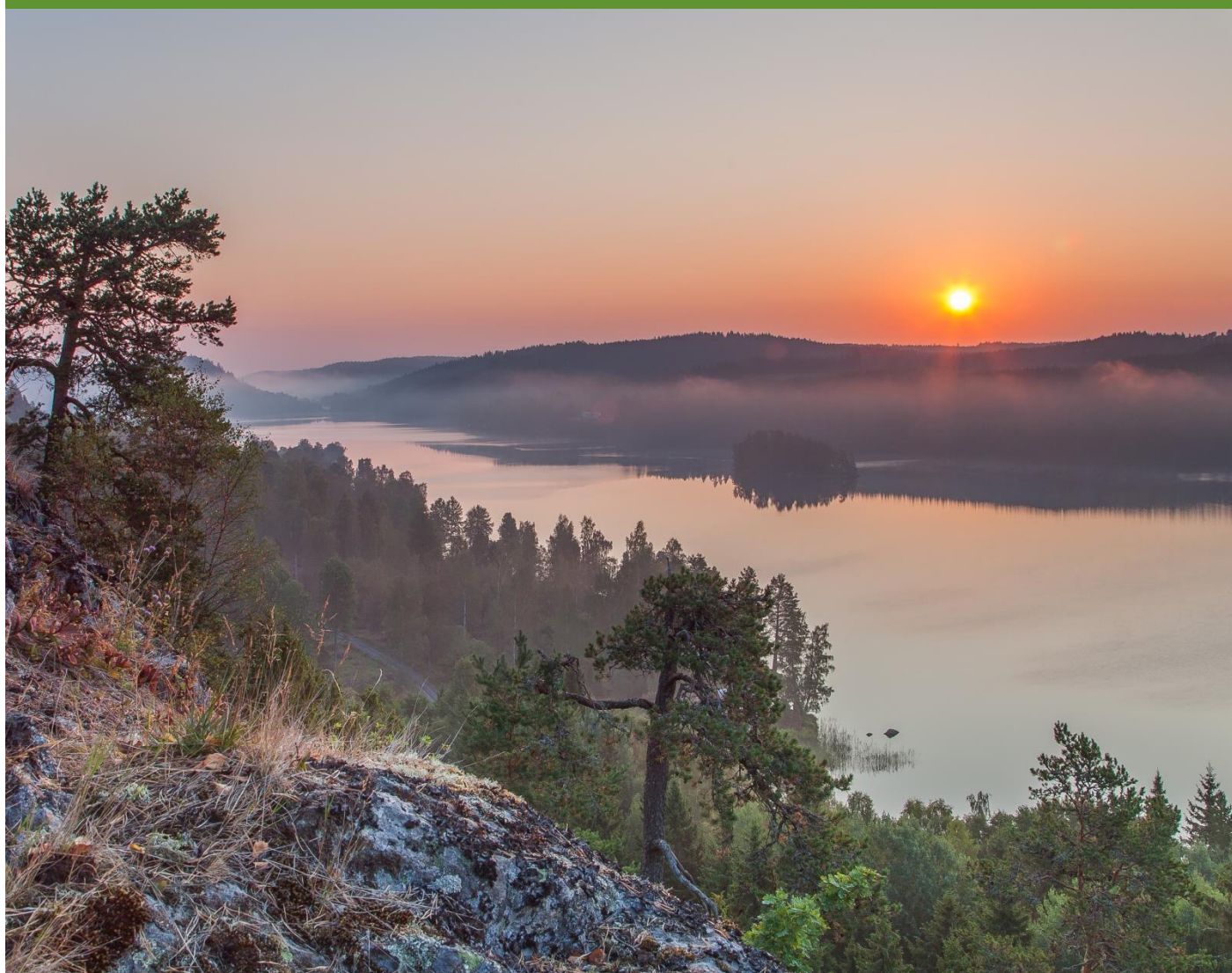
Utöver ovan så är finansiering av friluftsutveckling, drift och underhåll av yttersta vikt för ett hållbart friluftsliv. Att skapa olika faciliteter i form av spånger, toaletter, bryggor, skyltar etc. kräver även underhåll. Arbetsmarknadsavdelningen (AMA) står för väsentliga insatser som har avgörande betydelse för friluftslivets kvalitet och utveckling i Jönköpings kommun.

Ett bra sätt att vägvisa kommuninvånarna ut i naturen, i en stad som växer, är att redan innan den nya stadsdelen är på plats befästa vikten av gröna och blå stråk från stadskärnan ut i naturen. Ett Naturum¹ centralt i staden vore därmed önskvärt på sikt. Det ska vara en tydlig portal ut i naturen.

---

¹ <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Naturum/>

Del I Bakgrund

Del I

Bakgrund

Definition av begreppet friluftsliv

”Med friluftsliv menas vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling.” (SFS 2010:2008)

Tio nationella mål för friluftsliv

2012 beslutade regeringen om tio nationella mål för friluftsliv där det övergripande målet för friluftslivspolitikerna är att med bland annat allemansrätten som grund stödja människors möjlighet att vistas i naturen och utföra friluftaktiviteter.

Jönköpings kommun friluftsliv utfår ifrån dessa nationella mål för friluftsliv.

Kommunen arbetar med alla tio men de utvecklingsbehov friluftsrådet ser för den kommande mandat perioden kan specifik härledas till sex av dem (se grönmarkerade i tabellen nedan).

Jönköpings kommun arbetar sedan lång tid tillbaka aktivt med friluftsliv inom de olika förvaltningarna. Den här planen berör främst utveckling av friluftsliv och utgår från samverkan förvaltningarna emellan. Var skall vi sätta fokus för att bli ännu bättre? Här nedan får ni en överblick över hur vi arbetar med de olika målen idag, vilka förvaltningar som är ytterst ansvariga för vilka mål, vilka arbetsgrupper som arbetar med frågorna och vad som är på gång i skrivandets stund (HT 2017), kopplat till varje mål.

Nationella mål för Friluftsliv	Politisk vilja formulerad i:	Ansvariga förvaltningar, grupper	Aktuellt
1. Tillgänglig natur för alla	Plan för Friluftsliv	TK, grupper; Friluftsrådet, politiska ambassadörer	Projektet "Naturnycklar" (avslag hos Allmänna arvsfonden hur går vi vidare?)
2. Skyddade områden som resurs för friluftslivet	Översiktsplan, Naturvårdsprogram, Grönstrukturplan, Stadsbyggnadsnämndens prioriteringslista för kommande naturreservatsutredningar	SBK, grupper; Friluftsrådet, politiska ambassadörer	Kartläggning av ekosystemtjänster, nytt naturvårdsprogram, nya planerade reservat
3. Starkt engagemang och samverkan	Kommunprogrammet, Plan för friluftsliv, Naturvårdsrådet, Plan för idrott	KFF, grupper: Friluftsråd internt och externt, politiska ambassadörer	

4. Allemansrätten	Läroplan, Plan för friluftsliv, Naturvårdsprogram	UBF, grupper Friluftsrådet	Utomhuspedagogik
5. Tillgång till natur för friluftsliv	Grönstrukturplan, Översiktsplan, Skogsprogram	SBK, grupper: Friluftsrådet, politiska ambassadörer	Grönstrukturplan, Naturvårdsprogram
6. Attraktiv tätortsnära natur	Översiktsplan, Plan för friluftsliv, Naturvårdsprogram, Grönstrukturplan, Cykelprogram, Program för hållbar utveckling- miljö, Parkprogram	SBK, MHK, grupper: Friluftsrådet, politiska ambassadörer, åtgärdsförslag för grön infrastruktur och friluftsliv samt berörda miljömål, Länsstyrelsen	kartläggning av socialt viktiga grönområden + klassificera och visualisera socialt viktiga grönområden i ett digitalt kartsnitt, kartläggningen av kulturella och sociala ekosystemtjänster
7. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling	Landsbygdsprogrammet	SKB, MHK Länsstyrelsen, Destination Jönköping, Smålands Turism	Kartläggning av ekosystemtjänster, Jordbruksmarkens värde
8. Ett rikt friluftsliv i skolan	Läroplan, Plan för friluftsliv, Skogsprogrammet, Program för hållbar utveckling- miljö, Plan för idrott	UBF, grupper: politiska ambassadörer, Friluftsrådet, "Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län 2016-2025" (Regional plan)	Utomhuspedagogik, grönstrukturplan (gröna ytor kopplat till skolor/förskolor)
9. Friluftsliv för god folkhälsa	Plan för Friluftsliv, alla kopplade styrdokument	Friluftsrådet, MR nätverket	kulturella och sociala ekosystemtjänster
10. Goda kunskaper om friluftsliv	Plan för friluftsliv	Friluftsrådet, Länsstyrelsen	Grönstrukturplan

Vad är ett friluftsområde?

Det finns olika områdestyper som attraherar olika målgrupper. Nedan angivna kriterier påverkar antalet besökare och hur de upplever området. Dessa används för att klassificera hur värdefulla olika marker och områden är för friluftslivet.

Kriterier för de värdefullaste rekreations- och friluftsområden är;

- Tydliga entréer, parkering och skyltning
- Det bör finnas spår/ leder (promenad, löpning eller cykling), friluftsbad samt friluftsanläggningar inom området.
- En fördel är om det finns skogskänsla, känsla av orörd natur, utblickar och öppna landskap, serviceanläggningar typ toaletter, caféer och föreningslokaler samt gärna någon ideell förening eller skötselråd för naturreservat som har intresse för området. En mångfald är viktigt då olika personer attraheras av olika typer av natur.
- Friluftsområden som möter flera av ovan önskemål är särskilt värdefulla
- En fördel är om det är skyddat område naturreservat eller liknande (långsiktig planering).

- En fördel är om det är lågexploaterat område (avser framförallt ljud).
- En fördel är om det är kommunens, kyrkans eller statlig mark.
- Områdena bör vara lätta att ta sig till gärna med cykel eller kollektivtrafik om det är för långt att gå.

Biosfärområde Östra Vätterbranterna

Ett friluftsområde är t.ex. Biosfärområde Östra Vätterbranterna vars yta utgör ungefär hälften av kommunens land- och vattenyta. Det är ett unikt område utsett av FN-organet UNESCO. Biosfärområdet är ett modellområde för hållbar utveckling. Området består av den östra delen av kommunen, inklusive delar av Vättern och Visingsö. Biosfärområdets arbete handlar om att människa och natur skall leva i samklang med varandra, för bådas väl. En värdegrund som gäller för hela friluftslivsarbetet i Jönköpings kommun.

Hinder för friluftsliv?

Ca 50-60% kan inte utöva de friluftaktiviteter de önskar att göra! Varför?

- brist på tid
- saknar någon att utöva den med
- saknar tillgänglighet till lämpliga platser/ områden
- familjesituationen
- alltför fysisk krävande
- saknar utrustning
- saknar transportmöjligheter.

Finns det ett grönområde inom 1 km -då går man dit. Är det över 1 km då tar man till annan transport.

---

¹ Källa; [friluftsliv i förändring, Peter Fredman m. fl](#)

Ekosystemtjänster ⁽²⁾

Ekosystemtjänster är de gratis tjänster eller den nytta naturen bidrar med till människors välbefinnande.

Nyttan kan vara;

- försörjande (t.ex. spannmål, dricksvatten, virke m.fl.)
- reglerande (t.ex. pollinering, rena luft och vatten m.fl.)
- **kulturell (friluftsliv, naturturism m.fl.)**
- stödjande (dvs. de ser till att övriga tjänster ska fungera, t.ex. fotosyntes, bildning av jordmån)

En kartläggning av dessa ekosystemtjänster görs under 2017 i Jönköpings kommun och kommer vara ett bra verktyg och underlag för diskussion om markanvändning och värdering av olika friluftsområden.

Kommunkartan

Kommunkartan (<http://karta.jonkoping.se/>) är en interaktiv karta. Det innebär att vem som helst enkelt kan förflytta dig i den och söka eller välja vilken information som är av intresse. Utöver den publika kartan så finns "Geosecma webb" (ett verktyg för kommunens tjänstemän).

Geoscma webb bearbetas kontinuerligt för bättre sortering av de olika kartlagren, fler lager tillkommer och mer kunskap kan utläsas så som - skötsel, ansvar etc. Kommunkartan och Geosecma webb är i grunden samma karta men vissa delar kan bara läsas internt respektive externt och är ett värdefullt verktyg i friluftslivssammanhang.

Koppling till verktyget "Naturkartan" finns både som webbsida och som en app att ladda ned.

---

² Kartläggning av ekosystemtjänster i Jönköpings kommun genomförs av Calluna våren 2017

Kopplingen till miljömål

Agenda 2030

Världens ledare har förbundit sig till 17 Globala mål för att uppnå tre saker under de kommande 15 åren.

- Att avskaffa extrem fattigdom.
- Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen.
- Att lösa klimatkrisen.

Kommunens arbete med miljö, friluftsliv, folkhälsa och mänskliga rättigheter går att härleda till Agenda 2030. Specifikt mål 3, ”att säkerställa hälsosamma liv” och ”främja välbefinnande för alla i alla åldrar”, mål 4 ”god utbildning till alla”, mål 5 ”jämställdhet” mål 13 ”bekämpa klimatförändringen” och mål 15 ”ekosystem och biologisk mångfald”. En symbol kommer därmed synas i planen där dessa går att spåra, för tydlighetens skull.

Kopplingar finns också till de nationella och regionala miljömålen:

15. God bebyggd miljö

Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas.

6. Ett rikt växt- och djurliv

Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

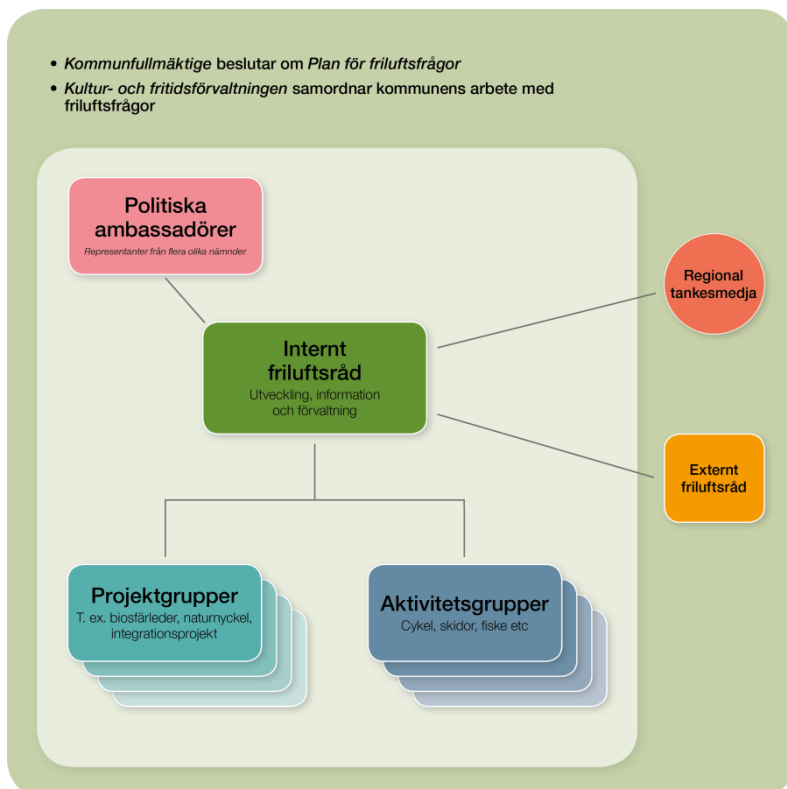
Hur arbetar vi idag?

Friluftsliv ska bidra till samhällsnyttan genom ett brett arbetsätt som inkluderar funktionerna:

- mer jämlik folkhälsa
- utomhuspedagogik
- landsbygdsutveckling
- miljöengagemang och hållbar utveckling
- insikt i vår kulturmiljö
- ökad kunskap om naturen och dess ekosystemtjänsterökad
- ökat entreprenörskap
- turism/naturturism

Genom insatser inom ovan nämnda områden ökar vi kommunens attraktivitet och blir på så vis en viktig del i marknadsföringen och varumärket ”Jönköpings kommun”.

Rent organisatoriskt ser arbetet ut som bilden nedan visar.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige tar det slutgiltiga beslutet om ”Plan för friluftsliv 2018-2023”.

Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden har tagit fram underlaget till tidigare friluftslivsprogram och så även denna gång. Kommunens friluftslivsstrategi finns rent organisatoriskt under kultur- och fritidsnämnden men är egentligen en kommunövergripande funktion. Arbetsbeskrivningen i stora drag innebär:

- att strategiskt arbeta med friluftsliv avseende planering och samordning av kommunal friluftslivsverksamhet
- att optimera kommunens insatser för friluftsliv även i samverkan med regionala och utomstående aktörer
- att tillsammans med friluftsrådet realisera innevarande ”Plan för friluftsliv”

Kultur- och fritidsnämndens verksamhet kopplat till friluftsliv styrs av:

- Kommunprogrammet

- Jönköpings kommuns verksamhets- och investeringsplan
- Plan för friluftsliv 2018-2023

Friluftsrådet

Friluftsrådet är ett förvaltningsövergripande råd. Rådets uppgift är att ta fram en konkret handlingsplan och se till att synkronisera och effektivisera kommunala insatser kring allt som rör friluftslivet i kommunen.

Rådets aktiva medlemmar är; kommunekologer/biologer, limnolog, kommunaldelsutvecklare, skog- park och naturreservatsförvaltare, naturskolorna/Upptech - Jönköping Science Center, biosfärkoordinator (Biosfärsområdet i Östra Vätterbranterna), destinationsutvecklare, turistbyrån och AMA (arbetsmarknadsavdelningen).

Specifik dialog förs även med fritidskonsulenterna på äldreomsorgen, räddningstjänsten, idrottslärare, team friluftslivsutveckling inom Kultur och fritidsförvaltningen (en arbetstgrupp som innefattar alla avdelningar inom förvaltningen), rektorer och ledning på barn- och utbildningsförvaltningen.

Friluftsrådet arbetar kring tre kärnområden

- 1 Utveckling och samordning
- 2 Drift och underhåll
- 3 Information och kommunikation

Friluftspolitiska ambassadörer

Det finns en politiskt tillsatt arbetsgrupp sedan 2016. I gruppen sitter två politiker från respektive nämnd: Kultur-och fritidsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Tekniska nämnden, Barn- och utbildningsnämnden och Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Syftet med arbetsgruppen är att uppnå;

- samsyn kring Jönköpings kommuns arbete med friluftsliv
- snabbare beslutsvägar
- ökad förståelse genom att praktiskt visa upp utvecklingspotential och nyttor direkt ute i naturen – bland annat via exkursioner.

Externt Friluftsråd

Det externa friluftsrådet består av representanter från föreningar, markägareorganisationer så som LRF (Lantbrukarnas riksförbund), Södra skogsägarna, Jönköping University och privata entreprenörer. Det externa friluftsrådet träffas 2-4 gånger per år. Huvudsyftet med rådet är

att ge möjligheten att påverka friluftslivsarbete i kommunen generellt utifrån ett medborgar- och civilsamhälle perspektiv. *Framledes bör även personer som kan representera de olika målgrupperna bjudas in till detta råd.*

Friluftslivet föreningslivet – kommunens bästa vän

De ideella organisationernas engagemang är helt avgörande för att kunna erbjuda aktiviteter och kompetens inom friluftsliv. De är viktiga vägvisare ut i naturen och är på många sätt, kommunens partner i friluftslivsarbetet. Föreningslivet driver och sköter många av de friluftsanordningar och anläggningar som finns i kommunen.

Kommunnyttan;

- skolor, destinationsbolag m.fl. har behov av att friluftslivsanläggningar finns och håller en hög standard
- föreningslivet har en bred verksamhet och når alla åldersgrupper
- anläggningarna medverka till utvecklingen av Jönköpings kommun som turist- mötes- och evenemangsdestination
- anordningarna är öppna dygnet runt
- anläggningarna och anordningarna nyttjas till största delen av allmänheten och *inte* av föreningens medlemmar
- genom dessa anordningar och anläggningar ökar skatteintäkterna och de bidrar till ett ökat marknadsföringsvärde av kommunen

Handlingsplanen

Friluftrådet tar årligen fram en mer detaljerad handlingsplan. Innehållet i den planen kommer ifrån alla ovan nämnda arbetsgrupper men även från de specifika ”projekt- och arbetsgrupper” som finns t.ex. kring ett visst ämne. Uppföljning sker årligen.

Utvärdering av ”Program för friluftsliv 2014-2018”

I och med att friluftslivets föregående styrdokument ”Program för friluftsliv 2014-2018” antogs i april 2014 så blev kommunens fokus på friluftslivsfrågor i ett bredare perspektiv skarpare. Programmet har utgjort en begriplig stomme för vad Jönköpings kommun menar att ”friluftsliv” står för. Det har visat på en gemensam viljeinriktning, en bredd där utomhuspedagogik, folkhälsa, miljöengagemang, integration, samhällsplanering, kulturhistoria, tillgänglighet och en aktiv fritid generellt, är alla delar av friluftslivsarbetet. Tack vare programmet så har helheten förtydligats avsevärt. Programmet har stått som grund för det arbetssätt som beskrivs under avsnittet ”bakgrund” i detta dokument och genererat ett synkroniserat och effektiviserat arbetssätt. Jönköpings kommun

har avancerat från en 45:e plats till en 3:e plats (2016) när Naturvårdsverket utser årets bästa friluftskommun (se sid 4).

De konkreta insatserna som gjorts under perioden har utgått från var och en av förvaltningarnas redan befintliga budgetar. Däremot har de större insatserna för att utveckla friluftslivet rent kommunikativt och praktiskt fått utebli då det inte följde med någon finansiering av programmet.

Andra styrdokument

Det finns en mängd styrdokument i kommunen som har tydliga kopplingar till rekreation och friluftsliv. Dessa ska förstärka varandra och säkra upp att vi har en samsyn och bredd i arbetet kring friluftslivet.

- Kommunprogram
- Översiktsplanen
- Grönstrukturplanen
- Naturvårdsprogram
- Skogsprogram
- Läroplanen
- Program för hållbar utveckling – miljö 2017- 2025
- Parkprogram
- Cykelprogram
- Plan för idrott
- Program för Jönköpings kommuns landsbygder

Externt

- [Biosfärprogram](#)

Läs kortfattat om ovan dokumentets koppling till friluftsliv i [bilaga 1](#).³

---

³ Källa; www.jonkoping.se, se bilaga (kopplingen till friluftslivet i varje program)

Del II Planen

Foto: Kenneth Johansson

Del II

Planen

Vision

- Jönköpings kommun ska erbjuda ett attraktivt, mångfasetterat friluftsliv för alla, i bred samverkan.
- Friluftsliv och naturturism skall vara väsentliga och naturliga delar i kommunens utveckling med fokus på hållbarhet utifrån sociala, ekologiska, ekonomiska och kulturella värden.

Mål

- Att ständigt vara bland de 10 i topp bästa friluftskommunerna i rankingen ”Sveriges bästa friluftskommun”.⁴

Målgrupp

Ambitionen är att få alla personer som *inte* är ute i naturen (tätortsnära, skog- och landsbygd) att vara det, både kommuninvånare och besökare med fokus på;

- Barn och ungdomar
- Äldre
- Personer med någon form av funktionsnedsättning
- Personer med ovana att vistas i natur, oavsett etnisk bakgrund

Det är viktigt att ha förebilder och vägvisare ut i naturen. Förebilder finns hos föreningslivet och hos de redan inbitna friluftsidkarna. Genom den uppmärksamhet, engagemang och stolthet de känner för sin när natur, bidrar de till ett förstärkt varumärke av kommunen. Det är därför betydelsefullt att även göra insatser som bibehåller deras intresse då de kan agera draglok för allmänheten. Fokus bör dock ligga på bredden och på de socioekonomiskt svagare grupperna

Metod

Målet kommer uppnås genom att arbeta med fokus på de sex utvalda friluftspolitiska målen enligt denna plan.

---

⁴En ranking av Sveriges bästa friluftskommun görs av Naturvårdsverket, Svenskt Friluftsliv och Sveriges Fritids- och Kulturcheffsförening.

Fokus på 6 av de 10 friluftspolitiska målen

[Regeringen har fastställt 10 friluftspolitiska mål](#)

Av dessa tio ska Jönköpings kommuns, under perioden 2018-2023, fokusera på följande sex:

1. Tillgänglig natur för alla
3. Starkt engagemang och samverkan för friluftslivet
4. Allemansrätten
6. Attraktiv tätortsnära natur
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa

Anledningen till att ovan mål är utvalda är att det finns en god potential att skapa en jämlikare folkhälsa och bli en bättre friluftskommun med rätt insatser inom nämnda områden. De passar dessutom bra in i de strategier och i den utvecklingsfas Jönköpings kommun befinner sig i just nu, vilket skulle kunna ge områdena en rejäl skjuts i rätt riktning. Staden expanderar, mänskliga rättigheter och barnkonventionen står i fokus, utomhuspedagogik är en resurs för måluppfyllelse och hälsa (dessutom frigör det lektionsalar, då antalet elever ökar). Kommunen liksom resten av Sverige har dessutom en befolkning som blir allt äldre och hälsan blir allt mer ojämlik.

1 Tillgänglig natur för alla

Tillgänglighet handlar främst om två delar;

A) *Information och kommunikationsinsatser.*

Utan dessa insatser så spelar det ingen roll hur mycket åtgärder som görs. Människor hittar inte dit om de inte vet om att de existerar. Att känna sig välkommen till, lockad och stimulerad av naturen är avgörande för hur mycket området kommer användas.

B) *Tillrättläggande av naturen för personer med någon form av funktionsnedsättning.*

Att ha tillgång till naturen är en mänsklig rättighet⁵ men all natur kan inte vara tillrättlagd för alla, däremot bör diversiteten vara tillfredsställande.

Det kan handla om;

- olika former av fysiska barriärer som kan minska tillgängligheten så som trafikleder, industriområden, byggnader, underlag, backar etc.
- otillgänglighet på grund av bristande utformning, dålig skötsel, avsaknad av entréer, stigar och faciliteter
- att ta hänsyn till såväl fysiska som kognitiva funktionsnedsättningar

Målsättning

- A) Naturen skall bli mer lättillgänglig genom lättläst information och kommunikations insatser

⁵ [Mer rörelse i skolan](http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/forenta-nationerna/fn-s-allmanna-forklaring) , [Barnkonventionen artikel 31](http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/forenta-nationerna/fn-s-allmanna-forklaring) , <http://www.manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/forenta-nationerna/fn-s-allmanna-forklaring>

[Kan även sortera under det friluftspolitiska målet samverkan](#)

- B) Personer med någon form av funktionsnedsättning skall ha goda möjligheter till naturupplevelser i olika naturmiljöer, väl fördelat över kommunen och i samverkan med regionala aktörer.

Åtgärder

- Aktivt informations- och kommunikationsstöd ska kopplas till det interna friluftsrådet
- Information skall finnas på lätt svenska
- Utveckla konceptet ”guidningar i naturen”
- Fortsätta utveckla digital teknik för att tillgängliggöra natur och friluftsliv
- Skapa fler offentliga toaletter i naturområden (inklusive drift och underhåll). Det är bra för alla men är en nödvändighet för; äldre, skolbarn, personer med funktionsnedsättning, alla med ovana att vistas i natur, oavsett etnisk bakgrund
- Inventera och investera i faciliteter och anordningar på strategiska platser i samverkan med Länsstyrelsen, närliggande kommuner och Funktionsrådet i Jönköpings län (fd HSO)
- Där det går, skapa rundslingor av befintliga vandringsleder. De ska ha start och mål på samma ställe det ökar ledernas attraktivitet och de blir mer tillgängliga.
- Synliggör vikten av bra cykelvägnät, kollektivtrafik och färdtjänst till friluftsområden

Positiv effekt

- Fler kommuninvånare och besökare kommer hitta ut i naturen
- Fler kommer att hitta till *nya* ställen
- Ökad naturturism
- Det blir bekvämare, miljövänligare och mer tillgängligt för *alla* att ta sig ut i naturen

3 Starkt engagemang och samverkan

De ideella organisationernas engagemang är avgörande för att kunna erbjuda ett rikt friluftsliv i kommunen.

Organisationernas möjligheter till verksamhet styrs av engagerade och kunniga medlemmar och ledare, men också av möjlighet till statligt och kommunalt stöd. Att skapa ökat engagemang, intresse och förståelse för friluftsliv – både inom skola och på fritid – är en nyckelfaktor för att friluftslivet ska öka. Samverkan mellan kommun, föreningar och markägare genererar mer friluftsliv åt alla.

Friluftsanläggningarna i kommunen nyttjas till största delen av personer som inte är betalande medlemmar i den förening som *driver* anläggningen. Det faktum skiljer sig markant från t.ex. idrottsanläggningar i kommunen.

Målsättning

- Öronmärkta pengar till friluftslivets föreningsliv

Åtgärd

- Bevara och utveckla friluftsanläggningarna som drivs av föreningslivet

- Instifta en årlig ”friluftslivets-dag” tillsammans med föreningslivet
- Arrangera minst en inspirationsträff per år med föreningslivet för att stimulera till fler aktiviteter ute i föreningarnas egna friluftsområden.

Positiv effekt

- Mer friluftsliv åt kommuninvånare och besökare
- Förbättrad folkhälsa

4 Allemansrätten

[Allemansrätten](#) är en unik möjlighet för alla att röra sig fritt i naturen men vi måste också ta hänsyn till djur och fauna, markägare och andra besökare. ”Inte störa och inte förstöra” är grundtanken och en förutsättning för att vi även i framtiden har kvar den rätten.

Målsättning

- Alla kommuninvånarna skall ha god kunskap om allemansrätten

Åtgärder

- Informationskampanj på olika språk och på lätt Svenska
- Samverka med Länsstyrelsen
- Kompetensutvecklingsinsatser i samverkan med föreningslivet
- Specifika insatser för att nå barn och unga samt elever inom SFI och nyanlända
- Workshop för ökad förståelse och samverkan mellan markägare, föreningsliv, kommun och entreprenörer med syfte att hitta fram till gemensamma spelregler när det gäller naturturism och generellt friluftsliv.
- Arbeta för en minskad alternativt förenkla byråkrati kring arrangemang i naturen. Det förenklar för föreningarna- och andra friluftaktörer att vägvisa ut i naturen.

- Försöka påverka så att naturreservatsföreskrifter blir mer flexibla. Friluftsliv förändras över tid.

Positiva effekter

- En bibehållen allemansrätt
Underlättar vistelse i naturen för föreningsliv, företagare och allmänhet

6 Attraktiv tätortsnära natur

Möjligheterna till att bedriva friluftsliv är högt värderat av många människor och det påverkar ofta vilken kommun och mer specifikt vilket bostadsområde man väljer att bosätta sig i. Att målinriktat skapa plats för tätortsnära friluftsliv ger genomslag även på den ekonomiska utvecklingen bland annat genom att fastighetsvärdet ökar. Forskning visar att 61 % kan tänka sig att betala mer för att bo nära ett grönområde. Att bo nära grönska rankas högre än vad närheten till restauranger, pubar, shopping och nattliv gör tillsammans⁶. Att strategiskt arbeta med gröna och blå stråk direkt utifrån stadskärnan påverkar inte bara stadsutvecklingen utan även folks rörelsemönster och därmed folkhälsa. Närhet till gröna ytor är viktigt för ökad nyttjandegrad. Resandet och därmed miljöpåverkan minskar om friluftsytorna finns i närområdet.

⁶ Bostadsnära natur- inspiration & vägledning (Boverket) och Kairos future Global Garden Report 2012
⁷ står även i översiktsplanen

- Miljövänlig produktion av konstsnö på tätortsnära friluftsanläggningar.
- Jönköpings kommun ska ta ett större ansvar kopplat till friluftsanläggningar.
- Fullfölja det arbete som redan görs och tydligt synliggöra hur båtlivet kan utvecklas – båt och gästplatser, tillgänglighet till ramper, vattensäkerhet med mera
- Motor - och fartbegränsning i kommunens stadssjöar (Munksjön, Rocksjön och Vättern).
- Förbättrad kunskap om friluftsliv bland annat via ”statistikprogram för friluftsliv”.⁸
- Ta fram indikatorer/ nycketal kopplat till friluftsmålen, i samverkan med Naturvårdsverket och SCB
- Främja plantering av träd och buskar med ätbara och hälsosamma frukter, bär och blad på lämpliga platser i kommunen där intresse för skörd finns bland boende, föreningar, förskolor och skolor. Skyltning med information om skörd och användning

Positiva effekter

- Fler hittar ut i naturen
- Ökad livskvalitet och hälsa för kommuninvånaren
- Kommunen kommer attrahera nya besökare, nya kommuninvånare och nya entreprenörer.
- Det skapar friluftsturism, arbetstillfällen och bättre förutsättningar för företagare
- Det skapar möjligheter för arrangemang av olika slag och därigenom turistekonomiska vinster för kommunen.
- Det blir enkelt, miljövänligt och tryggt att ta sig till ett friluftsområde
- Trolig minskad kriminalitet i staden⁹

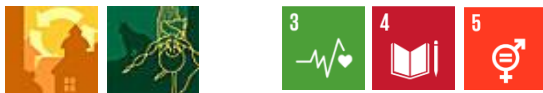
⁸ [Statistikprogram för friluftsliv – ett förslag](#)

⁹ Marie Löhmus Sundström Karolinska institutet Nationell tankesmedjan 2017, Matsuoka 2010, Landscape and urban planning 97 (4) 273-284

Foto: Sabine Lind

8 Ett rikt friluftsliv i skolan

Att få en positiv känsla för naturen tidigt är viktigt för alla barn och är en rättighet¹⁰. Den känslan kan bli en viktig drivkraft i det gemensamma arbetet med att utveckla ett hållbart samhälle.

Att komplettera undervisningen med att vara ute i naturen ger stora möjligheter till utveckling och lärande för både elever och pedagoger. Ute finns goda möjligheter att samarbeta över ämnesgränserna. Naturen i sig är inte ämnesindelad, men den kan upplevas och beskrivas utifrån olika ämnen vilket ger goda möjligheter till ett ämnesövergripande arbetssätt.¹¹

Idag rör sig barn i en snävare radie från hemmet jämfört med bara ett par decennier sedan, de är mindre fysiskt aktiva och stillasittandet ökar. Skolstressen är hög och de psykosomatiska besvären hos de barn, som inte skattar sin hälsa högt, ökar. Forskningen visar att både den fysiska och psykiska hälsan påverkas positivt av naturen. Det gör att insatserna för ökat friluftsliv är desto viktigare.

Barn (11,13 och 15 åringar)¹² i Sverige skattar sin hälsa som bra (90-95%). Pojkarna skattar sin hälsa bättre än flickorna. Den grupp som inte skattar sin hälsa bra mår däremot allt sämre och upplever större stress i skolan, de har färre vänner och det sker en ökad individualisering osv. Det har skett en fördubbling av de psykosomatiska symtomen i den här gruppen och

¹⁰ Barnkonventionen - varje barn har rätt till lek, vila och fritid

¹¹ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (främst artikel 9 och artikel 30)

¹² Skolor hälsövanor <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/s/skolbarns-halsovanor-i-sverige-201314/>

tendensen är att det blir allt sämre.

Utöver det så är själva stillasittandet skadligt och bör minska. Rekommendationen för barn och unga är att röra på sig fysiskt minst 60 min per dag.

Forskningen visar också att 15 åringars kurva för övervikt och fetma har ökat med ca 15% (BMI) från 1992/93 till 2014¹³. Forskningen visar också att barn rör sig mer när de vistas i gröna omgivningar.

Barn och elever bör genom ett miljöperspektiv få möjlighet att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor.

Det finns ett starkt stöd för friluftsliv i styrdokumenterna för förskola och skola, framförallt i kursplanen för idrott och hälsa.

Målsättning

- Varje skola bör sträva efter att ha god tillgång till grönområden på eller i närheten av skolan
- Varje elev skall ha god kunskap om hur samhällets funktioner och hur vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling¹⁴
- Varje skola bör sträva efter att upprätthålla en god kompetens hos lärare inom ämnet friluftsliv och inom utomhuspedagogik
- Barn och elever bör ges goda möjligheter att vistas utomhus

Åtgärder

- Förstärkt stöd i arbetet med utomhuspedagogik och hållbar utveckling¹⁵
- Naturskolans verksamheter bör förstärkas och ses som en viktig resurs i arbetet
- Det vore önskvärt att skolan stärka samverkan med friluftslivets föreningsliv kopplat till skolans kompetensutveckling och vid konkreta undervisningstillfällen
- En regelbunden uppföljning av skolornas friluftsverksamhet bör göras

---

¹³ Skolbarns hälsovanor i Sverige 2013/14

¹⁴ Lgr11 - Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 + läroplan för gymnasieskolan

¹⁵ Boverkets rekommendationer, återfinns bland annat i skriften Bostadsnära natur inspiration & vägledning från 2007 + genomförs i Jkpg kommun genom grönstrukturplanen

- Kultur- och fritidsförvaltningen tillsammans med civilsamhället fortsätter utveckla fritidsbanker där skolor och allmänhet kan låna fritidsmaterial gratis.
- En behovsanalys av utbildningsbehovet för ökat friluftsliv är önskvärt för att i längden kunna erbjuda rätt kompetensinsatser.
- Arrangera konferensen "Ute är inne" år 2019 tillsammans med friluftsrådet

Positiva effekter¹⁶

- Förbättrad folkhälsa
- Hållbar utveckling
- Förbättrad inlärning
- Förbättrad motorik
- Mindre konflikter
- Hjärnan varvar ner
- Bättre sömn
- Skapar ett genusneutralt arbetesätt
- Barn rör sig *mer* i grönskan
- Mildare symtom hos barn med ADHD¹⁷

Foto: Klas Balkhed

9 Friluftsliv för god folkhälsa

Naturen är en resurs för bättre folkhälsa, både den psykiska och fysiska hälsan. Det är viktigt att förstå den potential som ligger i att förebygga ohälsa såväl ur ett individuellt perspektiv, ett arbetsgivarperspektiv som i ett samhällsekonomiskt perspektiv. Genom att stärka naturens

¹⁶ Dokumentationen "Frisk i naturen" ett nordiskt projekt finansierat av nordiska ministerrådet

¹⁷ Grahn et al (1997) Ute på dagis hur använder barn daghemsgården? Alnarp Stad & land nr 145 + Mårtenssons et al (2009) & Faber Taylor et al, (2001)

ställning i samhällsplaneringen bidrar det till en hållbar utveckling både ekologiskt, socialt och ekonomiskt. Vistelse i naturen ger vila och återhämtning.

Det sker en demografisk förändring i samhället i stort från höga födelsetal och dödstal till låga födelsetal och dödstal. Det innebär att vi har allt att tjäna på att se till att fler håller sig friska längre. Nordisk forskning visar att äldre som lägger om sin livsstil från passiv till aktiv kan förlänga oberoendet och klara sig själva i ytterligare 8-10 år. Balans, koordination och rörlighet tränas bra i naturen. Äldre återhämtar sig snabbare (bättre än genomsnittet) både efter ansträngning och efter sjukdom om de vistas i gröna miljöer. Bättre sömnkvalitet, mindre ångest, minskad risk för akut hjärtåkomma och förbättrat socialt liv är andra positiva aspekter som gäller för alla.

De grupper som utövar friluftsliv *allra mest* idag är 55-74 åringar, inrikes födda som har en efter-gymnasieal utbildning. De som idkar friluftsliv *minst* är 16-24 åringar plus de som är över 85 år och *inte* har en efter-gymnasieal utbildning.¹⁸ Se [Folkhälsomyndigheten](#) och de 11 folkhälsomålen.

Målsättning

- Uppnå mer jämlik hälsa genom friluftsliv

Åtgärder

- Ökad personlig vägledning ut i naturen (guidningar, aktiviteter, event)
- Samverkan mellan kommun och föreningsliv
- Samverkan med gröna näringar/verksamheter

Positiva effekter

- Förbättrad psykisk och fysisk hälsa
- Förbättrad samhällsekonomi
- Grönstrukturer har effekt på kortisolnivåerna vilket ger minskad stress och bättre sömn.

En förutsättning för att arbetet kring dessa sex friluftspolitiska mål skall kunna genomföras är fokus på ytterligare två områden: *finansiering och drift och underhåll*

---

¹⁸ SCB har följt upp frågan ” Hur ofta man är ute i friluftslivet” under flera år som del i en enkätundersökning.

Drift och underhåll

Drift och underhåll är av yttersta vikt för ett hållbart friluftsliv, för kvalitet och utveckling och för att underlätta för alla personer att ta sig ut till och vara i naturen. Att skapa olika faciliteter i form av spänger, toaletter, bryggor, skyltar etc. kräver underhåll. De investeringar som görs måste följas upp med kapital och driftkostnader.

Målsättning

- Jönköpings kommun skall hålla en hög standard på de faciliteter och anordningar som skapas

Åtgärder

- Fortsatt och utökat samarbete med AMA (Arbetsmarknadsavdelningen)
- Utveckla samverkan med civilsamhället exempelvis genom idéburet offentligt partnerskap (IOP) och via frivilligcentralen.
- Samarbeta med lantbrukare för att ha fler betande djur i naturen.

Positiva effekter

- Ett tryggt och välordnat friluftsliv av hög standard

Ekonomi

Likt ”kommundelsutvecklingen” föreslås en Investeringsbudget för ”friluftslivsutveckling” och ett ökat stöd till friluftsföreningar.

Målsättning

- Det ska finnas avsatta medel för friluftsliv i den kommunala budgeten.
- Budgetmedel för kapital- och driftkostnader måste avsättas vid investering

Åtgärder

- Medel bör fördelas från kommunstyrelsen, likt kommunutvecklingen. Redovisning görs till kommunstyrelsen.
- Verkställa ”Plan för friluftsliv 2018-2023”
- Budgeterade medel fördelas via kommunens friluftsråd där friluftsstrategen har huvudansvaret.
- En genomlysning bör ske för att se hur det kommunala ansvaret på friluftsanläggningar kan öka, kopplat till underhåll, drift, ägandeskap eller större finansieringsstöd.
- Öka andelen externt sökta medel så som t.ex. [LONA](#) (lokala naturvårdssatsningar)

Positiva effekter

- Ekonomiska resurser skapar fysiska förutsättningar för ett väl fungerande friluftsliv i hela kommunen dock främst i tätortsnära natur, skyddad natur och på landsbygden.
- Att ha friluftsanläggningarna i föreningsdrift är oerhört kostnadseffektivt för kommunen. Om föreningarna inte skulle orka driva anläggningarna vidare så skulle antingen kommunen eller kommersiella aktörer behöva ta vid.

- Får de föreningar som har egna friluftsanläggningar ökat ekonomiskt stöd kommer de att kunna hålla en hög kvalitet samt öka sin förmåga att själva driva in pengar till utveckling, vilket troligtvis kommer generera ett driv till fortsatt engagemang.
- Föreningsledarna kommer kunna lägga sin tid på att driva *verksamhet* istället för att som idag lägga mer än hälften av sin tid på *drift och underhåll* och avsevärt mindre tid på verksamhet.

Del III Omvärldsbevakning

Foto: Klas Balkhed

Del III

Omvärldsbevakning

Trender, tendenser och framtidsspaning

Bilden av Sverige som en naturdestination är stark och den störst växande trenden är naturturism.

Friluftslivet är som allt annat i ständig förändring och så måste det få vara, däremot är det önskvärt att olika regelverk i framtiden är mer flexibla för den här typen av reformering. Det kan till exempel handla om möjlighet till förändringar för ytterligare möjlighet för friluftsliv, i föreskrifter för skyddad natur, minskad eller förenklad byråkrati kring olika ansökningsförvaranden etc. Här följer några korta spaningar...

Friluftslivet går från...

- Kollektivet → Individen
- Ideellt → Kommersiellt
- Platsberoende → Platsberoende

Det blir mer och mer...

- globalisering
- sportifiering
- urbanisering
- tillrättalagt

Vi kommer att se ...

- ute blir ”inne” (populärt)
- fokus på hälsa
- klimatförändrat friluftsliv
- ökad ”distans” till naturen
- allt fler aktiva äldre
- nya vanor bland yngre
- nationalparker och reservat blir allt mer mångfunktionella
- nya engagemangsformer
- vandring kommer stort
- ökad insikt om att naturen har läkande effekt

- Ökat intresse för att som rekreation samla goda, hälsosamma och närproducerade livsmedel som frukt, bär och blad i närmiljön
- personlig utveckling står i fokus
- sociala medier som del av naturupplevelsen

Framöver blir det viktigt att ...

- tänka över kommungränsen – regional planering påverkar kommunal planering och vice versa.
- längtan till en äkta naturupplevelse i en alltmer stressad värld blir mer och mer påtaglig.
- inse vikten av och ta vara på olika satsningar som görs i kommunen som till exempel planen på att Jönköpings skall bli ett nationellt cykelcentrum. Satsningar likt detta kommer generera ett uppsving för hela kommunen.
- Sanda Idrottscentrum planerar att utöka antalet specialidrotter, varav cykling är en, inom såväl Nationell idrottsutbildning, NIU, som Lokal idrottsutbildning, LIU
- utbildningarna i mountainbike, kanot och rodd finns på Sanda gymnasiet redan nu. Mountainbike och kanot börjar med lokalt elevintag men med målet att få ett nationellt intag och rodd har redan ett riksintag
- väga in att Svenska Cykelförbundet har visat intresse för ny lokalisering i Jönköpings kommun.
- även Sportfiskarna har visat intresse för att ha ett regionalt kontor i här

Globala resenärer

En förstudie gjord av Kairos future talar om tre olika typer av globala resenärer med stort intresse för den svenska naturen.

- Den nyfikna upptäckaren
- Aktiva naturälskare (uppskattar lugnet och stillheten)
- Vardagssmitande livsnjutare
- De ”naturfokuserade resenärerna” tycker det är viktigt att värna om miljön och de efterfrågar; Nationalparker, vandring, sol och bad, safari och viltskådning, cykling, kajak och kanot.

FN:s Globala mål

De förenta nationernas Agenda 2030 innehåller 17 globala mål för hållbar utveckling.

Den betonar att sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter av utveckling inte kan hanteras var för sig utan är tätt sammankopplade och ömsesidigt beroende av varandra.

Sveriges biosfärområden är arenor för implementering av Agenda 2030. Ett av Sveriges fem biosfärområden finns i Jönköpings kommun – Biosfärområde Östra Vätterbranterna.

Globala målen för hållbar utveckling

Regeringen delegerar

Ett stort antal myndigheter har delansvar för friluftsförhållanden och fem myndigheter är utsedda av regeringen att ta extra ansvar för friluftslivspolitikerna; Boverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheten, Folkhälsomyndigheten och Tillväxtverket. Både myndigheter och organisationer bidrar med kunskap och statistik kring friluftsliv och närliggande områden.

Naturvårdsverket och länsstyrelsen

Naturvårdsverket arbetar bland annat med frågor som rör allemansrätten, skyddad natur, jakt, uppföljning av friluftsliv i miljö- och friluftspolitikerna, samt samordning av friluftsliv i Sverige. De genomför årligen en tankesmedja och utser årets friluftskommun.

Länsstyrelsen har ett övergripande och rådgivande uppdrag när det gäller de 10 friluftspolitiska målen. Många av målen har även samhörighet med miljömålen, grön infrastruktur och djurens och växternas miljömål.

Länsstyrelsen har under 2016 arbetat med olika åtgärdsprogram kopplat till dessa uppdrag. En arbetsgrupp har fokusområde ”tätortsnära natur och friluftsliv” där Jönköpings kommun är representerad. Länsstyrelsen i Jönköpings län genomför årligen en *regional* tankesmedja för friluftsliv tillsammans med någon av de 13 kommunerna i länet. Den första hölls i Jönköpings kommun 2015.

Region Jönköpings län

Folkhälsa och sjukvård

”Tillsammans för jämlik hälsa och ett bra liv i Jönköpings län 2016-2025” är en strategi som syftar till att minska det hälsogap som finns mellan olika grupper i samhället. Det handlar inte längre om ”lika till alla” utan utgår från människors individuella behov och förutsättningar.

Friluftsliv är en del av handlingsområde 8: samhällsplanering och närmiljö.

Det finns även tydliga kopplingar mellan regeringens uppsatta mål;

- Folkhälsomål nr 9 är ”ökad fysisk aktivitet”
- Friluftspolitiskt mål nr 9 är ”Friluftsliv för god folkhälsa”

FoUrum fritid

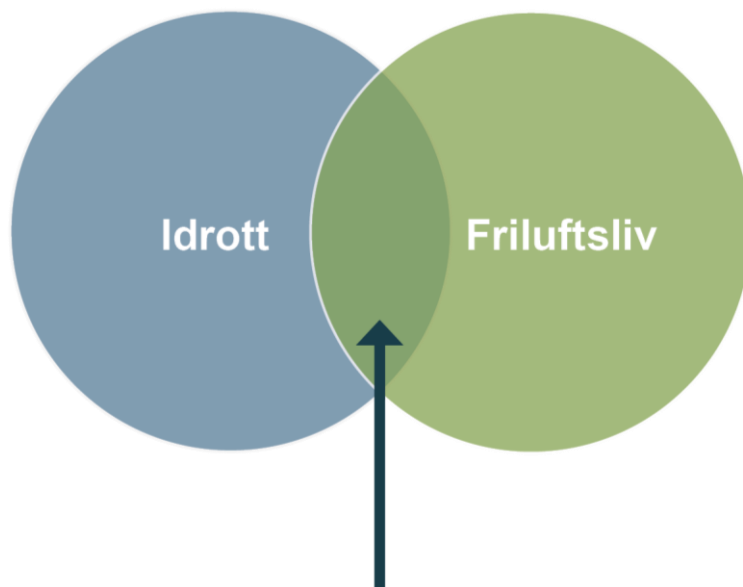
FoUrum står för forskning, utveckling genom kommunala partnerskap. Från och med 2016 finns ”FoUrum fritid”. Ett forum där alla 13 kommuner samverkar inom fritidssektorn.

Syftet är att utveckla verksamheterna genom kompetens- och erfarenhetsutbyte men även genom att stärka kopplingen till vetenskap och beprövad erfarenhet samt att integrera forskning och praktik.

Ett av fokusområdena är ”Natur och friluftsliv”.

Idrotten och friluftslivets gemensamma nämnare

Samtidigt som den här planen för friluftsliv skriv så tas det även fram en plan för idrott. Det finns gemensamma nämnare som bör synliggöras, uppmärksammas och samverkas kring. Nedan nämns några av dem.

Gemensamma nämnare för idrott och friluftsliv

- Bredd och elit/ tävling och motion
- Marknadsföring och attraktivitet
- Företagande/entreprenörskap
- Naturen som arena/ anläggning
- Rörelse i skolan (i alla ämnen tex genom utomhuspedagogik)
- Idrott och hälsa/ friluftsliv som ämne
- Utveckling av digital teknik
- Idrotts- och friluftsturism/ arrangemang
- Förbättrad ekonomi för föreningar och näringsliv

Referenslista

- 1 Agenda 2030 <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/> + www.globalamalen.se/
- 2 Sveriges biosfärområden och Agenda 2030: <http://biosfaromrade.org/wp-content/uploads/2017/03/Sveriges-biosfa%CC%88romra%CC%8Aden-och-Agenda-2030.pdf>
- 3 Biosfärprogrammet <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/>
- 4 Skolor hälsovanor <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/s/skolbarns-halsovanor-i-sverige-201314/>
- 5 Vilka är ute i naturen? Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring
- 6 Rapport nr 1 ISBN 978-91-86073-06-0 Peter Fredman, Sven-Erik Karlsson,
- 7 Ulla Romild och Klas Sandell <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:128281/FULLTEXT01.pdf>
- 8 Nationell tankesmedja för friluftsliv 2017
<http://www.naturvardsverket.se/tankesmedjafiruftsliv2017>
- 9 Biosfärprogrammet folder: <http://php01-15774.php01.systemet.se/wp-content/uploads/2014/11/Swedish-Biosphere-Programme.pdf>
- 10 Frisk i naturen” – ett nordisk projekt finansierat av Nordiska ministerrådets arbetsgrupp för terrestra ekosystem (TEG) och den tvärsektoriella kommittén för uppföljning av den Nordiska handlingsplanen för kost och motion.
- 11 Friluftsliv 2014 Nationell undersökning om svenska folkets friluftsvanor
- 12 Bostadsnära natur inspiration & vägledning, Boverket
- 13 Regionala och kommunala friluftsplåner - Inledande metodstudie i Uppsala län
- 14 www.friluftsforskning.se/Om-friluftsforskningse/
- 15 NVV rapport 6480, ”Uppföljning av friluftsliv med förslag till en samlad uppföljning av friluftsliv inom miljömålsystemet och friluftslivsmålen
- 16 <http://www.metsa.fi/web/en/economicbenefitsofnationalparks>

Bilaga 1

Andra styrdokument

Det finns fler styrdokument i kommunen som har kopplingar till rekreation och friluftsliv. Dessa ska förstärka varandra och säkra upp att vi har en samsyn och bredd i arbetet kring friluftslivet.¹⁹

A. Kommunprogrammet

I kommunprogrammet står det att i en större och tätare stad blir grönstrukturen allt viktigare. Närheten till parker och grönområden ska prioriteras. Kommunen ska ge möjligheter för stadsodling, både tillfällig och permanent. Unika och värdefulla kultur- och naturmiljöer ska bevaras, vårdas och utvecklas. Stödet till föreningslivet är viktigt. Kommunens engagemang i den ideella föreningen Östra Vätterbranterna är viktigt. Genom ÖVB får kommunen tillgång till ett internationellt nätverk och kan skapa intresse för ett unikt landskap. Ordet friluftsliv nämns dock inte.

B. Översiktsplanen

I Översiktsplanen finns tätortsnära och övriga friluftsområden utpekade, för dessa områden finns också riktlinjer för hur friluftslivets intressen ska avvägas mot andra intressen. I översiktsplanen har också kommunen uttalat en viljeinriktning när det gäller friluftslivet, några av dem är;

- 1 Kommunens friluftsområden ska bevaras och utvecklas genom förstärkning av deras natur- och kulturvärden, för att locka såväl boende som besökare och turister.
- 2 Större grönområden och sammanhängande gröna stråk är strategiskt viktiga för naturvården och friluftslivet, de ska därför tas tillvara vid planering. Även i nyexploaterade områden och omvandlingsområden ska gröna korridorer skapas, bevaras och utvecklas.
- 3 Kommunen ska medverka till en stimulerande fritid för alla kommuninvånare, genom att skapa förutsättningar för fysisk aktivitet i variationsrika områden av god kvalitet.
- 4 Kommunen ska bidra till att barn och ungdomar får en naturlig relation till det lokala växt- och djurlivet, bland annat som en del i förskole- och skolverksamheten.

---

¹⁹ www.jonkoping.se

- 5 Fler människor ska kunna ta del av kommunens friluftsområden och stränder genom förbättrad tillgänglighet, marknadsföring och ökad tillgång till information. Det gäller oberoende av människors kultur, ekonomiska förutsättningar, ålder eller rörelseförmåga.

C. Grönstrukturplanen

Grönstrukturplanen ska vara ett underlag för den fysiska planeringen samt på en övergripande nivå peka ut åtgärder och strategiska val för vidareutvecklingen av stadens grönblå struktur. Målet är att tillvarata grönområden och sammanhängande stråk som är strategiskt viktiga för sina funktioner (socialt, ekologiskt, kulturellt). Planen ska synliggöra den grönblå strukturens olika funktioner, värden och brister i grönstrukturen samt redogöra för utvecklingspotential och föreslå strategier och åtgärder för den grönblå stukturen.

D. Naturvårdsprogram

Detta program har fokus på att den biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner, processer och tjänster skall värnas och att arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd. Kommuninvånare och besökare ska ha möjlighet till fina naturupplevelser i en rik och varierad natur.

E. Skogsprogrammet

Rekreation, hälsa, välbefinnande och utomhuspedagogik är tydliga värden Jönköpings kommun ser i skogen. Skötseln ska bidra till att uppfylla nationella, regionala och kommunala miljö- frilufts- och folkhälsomål.

F. Läroplanen

I skolans Läroplan (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011) finns mål för undervisning i friluftsliv och utevistelse inom ämnet Idrott och hälsa.

För årskurs 1-3 ska det centrala innehållet vara:

- Att orientera sig i närmiljön och enkla kartors uppbyggnad. Begrepp som beskriver rumsuppfattning.
- Lekar och rörelse i natur- och utemiljö.
- Allemansrättens grunder.
- Säkerhet och hänsynstagande i samband med lekar, spel och vid natur- och utevistelser.

För årskurs 4-6 ska det centrala innehållet vara:

- Att orientera i den närliggande natur- och utemiljön med hjälp av kartor. Kartors uppbyggnad och symboler.
- Lekar och andra fysiska aktiviteter i skiftande natur- och utemiljöer under olika årstider.
- Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten.
- Säkerhet och hänsynstagande vid träning, lek, spel, idrott, natur- och utevistelser.
- Badvett och säkerhet vid vatten vintertid. Hantering av nödsituationer vid vatten med hjälpredskap.

För årskurs 7-9 ska det centrala innehållet vara:

- Att orientera i okända miljöer med hjälp av kartor och andra hjälpmedel för positionering.
- Hur olika friluftslivsaktiviteter kan planeras, organiseras och genomföras.
- Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten.
- Kulturella traditioner i samband med friluftsliv och utevistelse.
- Badvett och säkerhet vid vatten vintertid. Hantering av nödsituationer i och vid vatten med alternativa hjälpredskap, enligt principen för förlängda armen.

G. Program för hållbar utveckling – miljö 2017- 2025

I området ”vår livsmiljö” ingår friluftsliv. Friluftslivet är viktigt för att väcka och bevara ett miljöengagemang, medverka till god livskvalitet och hälsa och bidra till regionens attraktivitet, anaturturism och entreprenöranda. Intresset för friluftsliv bör väckas i tidig ålder och gärna i skolmiljön via utomhuspedagogiken.

H. Parkprogram

Grönska är viktigt och har stor betydelse både för staden och för dess invånare. En god tillgång på parker och grönområden med olika kvaliteter för kommuninvånarnas olika behov bidrar till en bättre folkhälsa och en hållbar stad. Naturen är dessutom en rekreativ miljö där människor kan finna lugn och hjärnan kan återhämta sig från stress. Parken är ofta en introduktion till vildare natur.

I. Cykelprogram

En ökad cykling bidrar till kommunens miljömål och förbättrad folkhälsa generellt. Cykeln är även ett jämställt och lättillgängligt transportmedel. Av de sex insatsområdena i cykelprogrammet bidrar rekreations cykling främst inom område nr 4 ”En stark cykelkultur”.

Andra viktiga delar är möjligheten till att kunna ta med cykeln på buss/tåg, att kunna ta sig från ett grönområde till ett annat, att främja rekreation cykling/cykelturism och att se naturen som en arena för olika cykelevenemang.

J. Plan för idrott

En av nutidens största utmaningar är otillräcklig fysisk aktivitet och till följd av det en rad olika problem och sjukdomstillstånd. Friluftsliv är en viktig del i att få fler att röra på sig, tillgängligheten är unik då tillträdet är för alla, 24 timmar om dygnet 7 dagar i veckan.

Kopplingen till friluftsliv finns även i samarbetet med föreningslivet och föreningsdrivna friluftanläggningar som främst nyttjas av allmänheten och är en plats för evenemang och idrott där naturen är arenan.

K. Program för Jönköpings kommuns landsbygder

Kommunens landsbygder är fantastiska arenor, mötesplatser och resurser för att utveckla samhället. Genom olika satsningar – inte minst inom gröna näringar – skapas förutsättningar för boende, försörjning och rekreation.

Externa styrdokument;

L. Biosfärprogram

Unesco Biosfärområde Östra Vätterbranterna (ÖVB) är ett av fem biosfärområden i Sverige.

Det sträcker sig från Tenhult i söder till Adelöv i norr och innefattar en tredjedel av kommunen. Utöver de kommunala programmen ovan så finns också ett Biosfärprogram 2016-2021 där ett fokusområde är ”Turism och Friluftsliv”.

Bilaga 2

Ansvarsfördelning

Kommunfullmäktige/Kommunstyrelsen

- Övergripande ansvar. Beslut och uppföljning av Plan för friluftsliv 2018-2023
- **Friluftspolitiskt mål nr 9:** Friluftsliv för god folkhälsa
- **Friluftspolitiskt mål nr 3:** Stark engagemang för samverkan
- **Fokus:** Ekonomi

Målgruppen: alla med ovana att vistas i Småländsk natur, oavsett etnisk bakgrund

Kultur och fritidsnämnden

- Operativt ansvarig för genomförande och implementering av Plan för friluftsliv 2018- 2023
- **Alla mål specifikt..**
- **Friluftspolitiskt mål nr 6 :** Attraktiv tätortsnära natur specifikt...
- Koppling natur och kultur bör bli starkare och synliggöras bättre
- Se naturen som en arena för frilufts- och idrottsevenemang
- Skapa bättre förutsättningar för vintersport och konstsnö
- **Fokus:** Drift och underhåll

• Målgruppen: barn och ungdomar, personer med någon form av funktionsnedsättning

Barn- och utbildningsnämnden

- **Friluftspolitiskt mål nr 8:** Ett rikare friluftsliv i skolan
- **Friluftspolitiskt mål nr 4:** Allemansrätten

• Målgruppen: barn och ungdomar, personer med någon form av funktionsnedsättning

Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden

- **Friluftspolitiskt mål nr 4:** Allemansrätten
- **Friluftspolitiskt mål nr 8:** Ett rikare friluftsliv i skolan
- **Fokus:** Drift och underhåll

• Målgruppen: alla med ovana att vistas i Småländsk natur, oavsett etnisk bakgrund, personer med någon form av funktionsnedsättning

Socialnämnden och Äldrenämnden

- **Friluftspolitiskt mål nr 4:** Allemansrätten
- **Friluftspolitiskt mål nr 8:** Ett rikare friluftsliv i skolan

• Målgruppen: äldre, personer med någon form av funktionsnedsättning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

- **Friluftspolitiskt mål nr 4 :** Allemansrätten
- **Friluftspolitiskt mål nr 6:** Attraktiv tätortsnära natur

Stadsbyggnadsnämnden

- **Friluftspolitiskt mål nr 1 :** Tillgänglig natur
- **Friluftspolitiskt mål nr 4 :** Allemansrätten
- **Friluftspolitiskt mål nr 8 :** Ett rikare friluftsliv i skolan

Tekniska nämnden

- **Friluftspolitiskt mål nr 1:** Tillgänglig natur
- **Friluftspolitiskt mål nr 8:** Ett rikare friluftsliv i skolan
- **Friluftspolitiskt mål nr 6:** Attraktiv tätortsnära natur specifikt...
- Ingen bör vid sin bostad ha längre än 200 meter till ett grönområde av god kvalitet.
- Att bivara och kontinuerligt skapa sammanhängande gröna och blå stråk
- **Fokus: Drift och underhåll**

Destination Jönköping

- **Friluftspolitiskt mål nr 4:** Allemansrätten
- **Friluftspolitiskt mål nr 6:** Attraktiv tätortsnära natur specifikt...
- Se naturen som en arena för friluftsliv -och idrottsevenemang
- Ett rikare bätliv

Bilaga 3

Ordlista

Faciliteter

Sådant som underlättar vistelsen i naturen så om bänkar, vatten, toaletter, spänger, skyltar etc

Geosecma webb

Ett kartverktyg som används inom Jönköpings kommun

Limnolog

Limnolog är en person med kunskap om inlandsvatten; sjöar och vattendrag

Upptech - Jönköping Science Center

[Upptech](#) - Jönköping Science Center är öppet för alla som är nyfikna och har barnasinnet kvar. Genom experiment och aktiviteter får besökare använda sig av både sinne och kropp vid problemlösning och upplevelser.

Kairos future

Kairos Future är ett internationellt konsult- och analysföretag som hjälper företag och organisationer att förstå och forma sin framtid.

Diversiteten

Mångfald, många olika saker.